

קול קורא

בדברי ההקדמה לכרך הראשון של 'ספונות' (תש"ז) כתב מכוננו ועורכו הראשון של כתב העת, הנשיא המנוח יצחק בן-צבי:

ספר השנה של מכון בן-צבי – ספונות – בא למלא חסרון ניכר בשטח המחקר של ההיסטוריה הישראלית. תחומו הוא תחום עבודתו של המכון – חקר קהילות ישראל מסוף ימי הביניים ועד זמננו, בעיקר בארצות שהיו תחת שלטון האיסלאם והסולטאנים העותמאנים ששלטו מגבולות פרס ועד לקצות אפריקה המערביים ומהבלקאנים ועד לתימן.

בתחום מחקריו של המכון נכנסות גם ארצות דוברות פרסית והקהילות שבהודו.

באוסף המכון נתרכזו כתביידות ותעודות לאלפים במקורו בתצלומים מגניזת בתי הספרים הגדולים בארצות אנגליה, הולנד וארצות הברית. על יסוד חומר זה כבר נתפרסמו מחקרים רבים בכתביעת עבריים ולועזיים, עלידי עובדי המכון וחוקרים מחוצה לו, ואף נעשו צעדים למחקרים מקיפים. שלושה תפקידים היו בפני המכון בגשתו ליסד בימה זו: א. לרכז את המקורות והמחקרים בבימה אחת; ב. לעודד פירסומם של מקורות חשובים שאינם בעלי היקף של ספר, הגנוזים בארצות המכון ובמקומות אחרים; ג. להכשיר כוחות חדשים לשטח זה של מחקר עלידי נתינת הדרכה ומתן אפשרות לפירסום העבודות בקובץ. שלושה מחקרים בקובץ זה הם – דרך משל – מבוססים על כתיביד מקוריים שבגנוזי המכון והרבה תעודות מתצלומי המכון מתפרסמות בו, וכבר בכרך הראשון נמצאים משתתפים שזו להם הפעם הראשונה שמחקריהם בשטח זה רואים אור. [...]

בן-צבי הגדיר בדבריו אלה את המטרות ('א. לרכז את המקורות והמחקרים בבימה אחת; ב. לעודד פירסומם של מקורות חשובים שאינם בעלי היקף של ספר, הגנוזים בארצות המכון ובמקומות אחרים; ג. להכשיר כוחות חדשים לשטח זה של מחקר עלידי נתינת הדרכה ומתן אפשרות לפירסום העבודות בקובץ), את טווח הזמן ('מסוף ימי הביניים ועד זמננו'), את הגבולות הגאוגרפיים ('בעיקר בארצות שהיו תחת שלטון האיסלאם והסולטאנים העותמאנים ששלטו מגבולות פרס ועד לקצות אפריקה המערביים ומהבלקאנים ועד לתימן. בתחום מחקריו של המכון נכנסות גם ארצות דוברות פרסית והקהילות שבהודו'), ואת תחומי הדעת (היסטוריה, תרבות, ספרות, לשון) של 'ספונות'.

בחלוף יותר משישים שנה מתברר שחלו שינויים מעטים במה שהתווה בן-צבי מתוך חזון גדול. המטרה הראשונה שהציב אינה מעשית, ויש לברך על כך. יש כיום מיגוון אכסניות אקדמיות בארץ ובעולם העוסקות רק בנושאי 'ספונות' או גם בהם. המטרה השנייה תקפה באופן חלקי, שכן בפועל אין קדימות לכתבי יד שבספריית המכון. בה בעת 'ספונות' משמש אכסניה לפרסום מקורות החורגים בהיקפם מן הנקוט בכתבי עת ואינם מגיעים כדי ספר עצמאי. המטרה השלישית חורגת לכאורה מגבולות המכון (חניכה), אולם בפועל היא נוכחת מעת לעת בפעילותו. הרחבה משמעותית חלה בטווח הזמן, וכיום נחשבים כל ימי הביניים כמסגרת זמן שראוי לטפל בה ב'ספונות'. הגבולות הגאוגרפיים התרחבו וכוללים את כל מזרח אסיה, ואין זה משנה בפועל הרבה לגבי מרכז הכובד של 'ספונות', שנתר כפי שהוא. הגיוון בתחומי הדעת (פרשנות, הגות, היסטוריוגרפיה) הוא בעצם פירוט של האופק הרחב שסימן בן-צבי.

בסוף תשע"ז הופיע הכרך העשרים וארבעה ובו שמונה מאמרים (546 עמ'). לפני חודשים אחדים ראה אור הכרך העשרים וחמישה ובו שבעה מאמרים (488 עמ'). כך כו נמצא בהכנה.

אתם מוזמנים לשלוח אליי מפירות מחקריכם וכן לעניין את תלמידיכם. 'ספונות' יכול לשמש אכסניה הולמת גם לעבודות סמינריוניות מצטיינות בלימודים לתואר 'מוסמך' ולעבודות גמר.

במיטב הברכות,

פרופ' נחם אילן

עורך 'ספונות'

nahem.ilan@gmail.com